

HATTİLER, HİTİTLER VE GÜNEŞ KURSU

Ord. Prof. Dr. EKREM AKURGAL

Türk Tarih Kurumu Üyesi

Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay'ın başkenttin Sıhhiye meydanında diktirmekte olduğu "güneş kursu" çeşitli yorumların yapılmasına yol açtı. Bu konuda birbirine ters düşen bazı demeçler ve bunların yanı sıra büsbütün ayrı anlam taşıyan eleştiriler konuya güncel bir nitelik kazandırdı.

Tartışmalara bir uzmanın katılmasında ve soruna bir arkeolog ve tarihçi olarak yaklaşmasında yarar olduğu düşüncesindeyiz.

Söz konusu anıt, Anadolu'da M. Ö. 2500 - 2000 arasında yaşamış olan Hatti krallarının egemenlik "alem"lerinden birinin büyütülmüş bir örneğidir. Anıta örneklik yapan bronz eserleri her Türk aydını okul tarih kitaplarından tanımaktadır. Onları Atatürk'ün başlattığı ilk Türk Tarih Kurumu kazılarında biri olan Alacahöyük'te Remzi Oğuz Arık ve Hamit Koşay gün ışığına çıkarmışlardır. Şimdi Ankara'daki "Anadolu Medeniyetleri Müzesi"nde yer almaktadırlar.

Boğa Boynuzunun Üstündeki Evren :

Belleğimizi iyice yoklarsak, kimi ayrıntıları gümüş ya da altınla kaplı bu bronz alemlerde boğa ve geyik gibi hayvanların çelenk biçimli bir çerçeve içinde durdukları gözümüzün önünde canlanacaktır. Bunlardan bir tanesinde bir çift boğa boynuzu üstünde türü pek belli olmayan bir hayvanın etrafını çeviren çelenkten, ışınlar çıkmakta olup alemin toptan görünüşü güneşi andırmaktadır. Bu örnek göz önünde tutularak söz konusu eserlerin evreni canlandırdıkları kabul edilmiştir. Nitekim, Anadolu'da daha sonra yaşamış olan ve kendilerini "güneş" olarak adlandıran Hitit krallarının güneş anlamına gelen hierogliflerinde etrafı ışınlarla süslü bir çember yer alır. Kaldı ki ışısız çelenk biçimli alemler de gerçekten gökyüzü yuvarlağının çember biçimindeki görünümünü yeterince canlandırmaktadır. Bu evren çemberinin ortasında yer alan heykelciklerinden her biri bir tanrıyı simgelemektedirler. Boğalar en büyük erkek tanrıyı, geyikler ise Hattilerin "Vuruşemu" diye adlandırdıkları en yüce kadın tanrıyı temsil etmekteydiler. Rahipler dinsel törenler sırasında bir sopanın ucuna taktıkları bu simgeleri alay geçidinin önünde taşıyorlardı. Alemlerin bir çoğunda, evrendeki yıldızları tavsir ettiklerini düşünebileceğimiz küçük boyda yuvarlak levhalardan oluşan sallantılar da bulunuyordu. Rahipler sopanın ucundaki alemleri salladıkları zaman bu sallantılar ses çıkarmaktaydılar. belki de böylece dikkatleri üzerlerine çekiyorlar, yerine göre de bir duanın bittliğini ya da başlayacağını vurguluyorlardı.

Bütün bu kral alemlerinin hemen hepsi bir çift boğa boynuzu üstünde yer almakta yani onlar tarafından taşınmaktadırlar. Bu durumu gözönünde tutan bu satırların yazarı söz konusu alemleri bugün bile yaşayan bir masalla bağlamıştır.

Hemen hepimiz bize anlatılan masallar arasında şu bir tanesini de dinlemişizdir: “Dünya bir öküzün boynuzları üzerinde durur ve öküz başını salladığında yer sarsıntısı olur.”

Hattiler Kimdir?

Hattiler, Hint - Avrupa ya da Sami dillerle ilişkisi olmayan kendilerine öz bir dil konuşuyorlardı ve bütün görüntülere göre yerli bir Anadolu kavmiydiler; çok yüksek bir uygarlık düzeyinde oldukları için M. Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya gelen ve kendilerini egemenlikleri altına alan Hititler'i büyük çapta etkilemişlerdi. Öyle ki, Hititler din ve mitoloji konularında bile önemli ölçüde Hattilerden esinlenmişler, devlet ve sarayla ilgili tören kurallarını Hattilerden almışlar, Hattiler'in kent, dağ ve kral adlarını kullanmışlar Hatti sözcüklerini yalnız eklerle Hititleştirmişlerdir. Söz gelimi, Hititler'in merkezi olan Hattuşa sözcüğünün aslı Hattuş olduğu gibi, Hitit Kralı Hattuşili'nin adı da aynı Hattuş sözcüğünden gelir. Hatti etkisi o denli büyük olmuştur ki Hititler egemenlikleri altına aldıkları Anadolu'dan söz ederlerken bile “Hatti ülkesi” deyimini kullanmışlar ve bu yüzden Boğazköy'de ilk ele alınan metinlerde yalnızca bu ada rastlandığı için bu dili çözen bilim adamları arasında “Nesi” adını taşıması gereken bu Hint - Avrupalı kavmi “Die Hethiter”, “Les Hittites”, “The Hittites” biçiminde adlandırmışlardır. Bizde önce Eti sözcüğü kullanılmış şimdi de Hitit adı yer etmiştir.

Böylece, söz konusu eserlerin Hititler'le değil onlardan önce Anadolu'da yaşamış olan Hattilerle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Demek ki, Ankara'da Sıhhiye meydanında dikilecek olan anıt Anadolu'nun adı bilinen en eski ve yerli kavmi olan ve bu topraklarda 2500-2000 tarihleri arasında büyük bir uygarlık yaratmış olan Hattiler'le ilgilidir. Böyle olduğuna göre başkentimizde onlarla ilgili bir anıtın dikilmesini eleştirmek yerine, alkışlamak gerekmektedir. Bu topraklara bağlılığımızı Hatti uygarlığının mirasçısı olduğumuzu belirtmekle anlamlı bir biçimde dile getirmiş oluruz.

Nitekim Türk halkı Atatürk devrinde ortaya konmuş olan Etibank örneğine uyarak bu anlamlı davranışı çoktan benimsemiştir. Kimi yiyecek, giyecek ve içeceğin, kimi kullanma aracının adı bugün Eti ya da Hitit adını taşımaktadır. Hacettepe Üniversitesi'nin stilize edilmiş hayvan biçimindeki simgesi de Hatti örneklerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Yerli otomobillerimizden birinin belirteci “alâmeti farika”sı, Hattiler'in en büyük dişi tanrısı, Anadolu'nun adı bilinen en eski ilâhesi, Vuruşemu'nun simgesi olan geyiktir.

Ya Hititler?

Hint - Avrupalı olan Hititler Anadolu'ya 2000 yıllarında gelmiş ve bu topraklarda büyük ölçüde Hatti uygarlığı temelleri üzerine kurdukları ve M. Ö. 1200 yıllarına değin yaşayan özgün bir uygarlık oluşturmuşlardır. Hititler'in Türk olmadıkları bir gerçektir. Ancak Anadolu'nun birçok yörelerinde katıksız diyebileceğimiz ölçüde Hititler bugün bile yaşamaktadırlar. Bugünkü Türk ulusu, eski Anadolu'da yaşamış kavimlerle Türklerin kaynaşmasından ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle Türkiye Türkleri, canları ve kanları ile Anadolu'ludurlar. Hiç bilinmez,

belki de bu anıtın dikilmesini yadırgayan yazarlardan kimilerinde Hatti ya da Hitit kanı bile bulunabilir.

Hattiler ve onlar ölçüsünde Hititler bizim atalarımız, biz de onların torunlarıyız. Böylece ırk bakımından bile bağlı olduğumuz eski Anadolu topluluklarının her çeşit kalıntısı bizim kültür mirasımızdır. Bu kutsal emaneti korumak onu sevmek ve ona saygı göstermek ulusal ödevimizdir.

8.II.1977 tarihli Milliyet'ten

